

บทที่ 1

บทนำ

ปัญหาและความเป็นมาของปัญหา

สภาพสังคมของประเทศไทยเรานั้น ประชาชนส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชนบท ถึงประมาณร้อยละ 80 (วิไล ตั้งจิตสมคิด, 2528 : 11) หากประชาชนกลุ่มดังกล่าวมีคุณภาพที่ไม่ดี ก็ย่อมทำให้การพัฒนาประเทศไม่มีความเจริญก้าวหน้าเท่าที่ควร ดังนั้นการพัฒนาประเทศโดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาชนบท จึงมีความจำเป็นมาก ดังพระราชดำรัสของสมเด็จพระรัตนราชสุภาสยามบรมราชกุมารี ทรงกล่าวถึงความจำเป็นในการพัฒนาชนบทว่า "คนไทยจำนวนมากอาศัยอยู่ในชนบท ปัญหาชนบทเกี่ยวเนื่องด้วยการดำเนินชีวิตของประชาชนและการทำมาหากินที่ต้องอาศัยสภาพธรรมชาติ หากธรรมชาติเกิดความขาดแคลนก็จะส่งผลให้ผลผลิตได้ไม่เพียงพอ เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมา เช่น สุขภาพไม่ดี ขาดโอกาสในการศึกษา หมดหนทางหากินก็จะอพยพเข้าสู่เมืองและเกิดปัญหาอื่น ๆ ในเมืองตามมา ฉะนั้นการแก้ปัญหาชนบทจึงเป็นการช่วยแก้ปัญหาทั้งชนบทและเมือง" (มโนญ มุขประติษฐ์, 2534 : 71)

การพัฒนาชนบทในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจของสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-4 ที่ผ่านมามีในส่วนที่เกี่ยวกับการพัฒนาชนบทพบว่า ผลของการพัฒนายังไม่กระจายไปสู่ประชาชนที่ยากจนในชนบทอย่างทั่วถึง ประชาชนในชนบทของแต่ละชุมชนเป็นจำนวนไม่น้อยที่ยังต้องเผชิญอยู่กับปัญหาขั้นพื้นฐานที่เป็นต้นเหตุของความยากจนอยู่ โดยมิได้รับการแก้ไขในรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสม ปัญหาขั้นพื้นฐานคือ ภาวะการขาดแคลนอาหารการกิน การมีโรคภัยไข้เจ็บและด้อยความรู้ความสามารถ ปัญหาทั้งหมดดังกล่าวจึงเป็นสาเหตุสำคัญที่เปิดโอกาสของประชาชนที่ยากจนในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตครอบครัวและชุมชนให้ดีขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2530 : 241) ด้วยเหตุนี้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) จึงได้

กำหนดแนวทางการปฏิบัติงานพัฒนาชนบทโดยมุ่งเน้นในเขตพื้นที่ยากจนเป็นหลัก และได้จัดตั้งองค์กรขึ้นคณะหนึ่งเรียกว่า "คณะกรรมการพัฒนาชนบทแห่งชาติ" (กชช.) โดยให้มีความรับผิดชอบในการกำหนดแผนงานโครงการที่จะต้องดำเนินงานแก้ปัญหาในพื้นที่ฐานของชาวชนบท ภายใต้อำนาจรับผิดชอบของ 4 กระทรวงหลักคือ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงมหาดไทย โดยเน้นการผนึกกำลังการประสานงานการมีพื้นที่ปฏิบัติชัดเจนและการมีส่วนร่วมของประชาชน (โกวิท พวงงาม, 2534 : 3) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) ยังคงยึดตามระบบการบริหารงานพัฒนาชนบทภายใต้ระบบการพัฒนาชนบทแห่งชาติเหมือนเดิม โดยกำหนดประเด็นสำคัญในการพัฒนาชนบทไว้ 2 ประเด็น คือ มุ่งเน้นให้มีการขยายการพัฒนาให้ครอบคลุมทั่วประเทศและมุ่งเน้นประชาชนให้เข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของตนเองและชุมชนมากขึ้น (กองประสานงานการพัฒนาชนบท, 2530 : 35) อย่างไรก็ตามปัญหาบางอย่างยังไม่สามารถแก้ไขลุกล่วงไปได้หมดสิ้น ยังต้องดำเนินการต่อไปอีก การพัฒนาประเทศจะถือว่าประสบความสำเร็จหรือความล้มเหลวขึ้นอยู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจในชนบทเป็นสำคัญ มิได้อยู่ที่อัตราการขยายตัวของเศรษฐกิจส่วนรวมหรือขึ้นอยู่กับความเจริญเติบโตในสาขาเศรษฐกิจบางสาขา หากอยู่ที่การพัฒนาเศรษฐกิจภายในสังคมชนบท ซึ่งไม่เพียงจะหมายถึงรายได้และความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของชาวบ้านเท่านั้น หากยังหมายถึงความสามารถในการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของพื้นที่ชนบทอีกด้วย

จะเห็นได้ว่า ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 และฉบับที่ 6 รัฐบาลได้ให้ความสำคัญในการพัฒนาคนมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นการนำแนวความคิด ทฤษฎีการพัฒนาชนบทด้วยการพัฒนาคน (Human Resource Development) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่มีความเชื่อว่า คนเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดที่จะทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของชนบทเจริญขึ้น (อุทัย เหลลาวีเชียร, 2528 : 230-231)

หลักการพัฒนาชนบทข้อหนึ่งที่ใช้กันอยู่ทั่วไปคือการใช้ประโยชน์จากผู้นำท้องถิ่น หากได้ผู้นำที่ดีมีความเสียสละและอุทิศตนให้แก่งานอย่างแท้จริงแล้ว จะเป็นแบบอย่างแก่คนอื่น ๆ ที่จะได้เข้ามามีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้นต่อไป (เกรียงศักดิ์

ปัทมเรชา, 2533 : 279) นอกจากนั้นผู้นำท้องถิ่นมีคุณลักษณะหลายประการที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลในระยะแรกเป็นต้นว่า เป็นคนที่มีความรู้มากกว่าคนอื่น เป็นคนที่ชาวบ้านเคารพนับถือ จะทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดก็มีคนเอาอย่างทำตามเป็นที่ฟังของผู้อื่นเมื่อคราวมีปัญหาและที่สำคัญ ผู้นำท้องถิ่นจึงเป็นเป้าหมายแรกของการพัฒนาชนบท (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2526 : 203)

ผู้นำท้องถิ่นมีทั้งที่เป็นผู้นำทางการและผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ครู พระ ผู้นำศาสนา เป็นต้น แต่การวิจัยนี้มุ่งศึกษาเฉพาะผู้ใหญ่บ้านเพราะเป็นผู้นำท้องถิ่นที่เป็นทางการ เป็นหัวหน้าของราษฎรในหมู่บ้านของตน ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 เป็นผู้อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนและได้รับเลือกมาจากประชาชนในท้องถิ่น มีหน้าที่ดูแลทุกข์ของราษฎร ส่งเสริมสนับสนุนปฏิบัติให้เป็นไปตามคำสั่งของรัฐบาลลงไว้ความเป็นระเบียบเรียบร้อยและประโยชน์สุขของราษฎร

การพัฒนาหมู่บ้านจำเป็นต้องอาศัยผู้นำที่เข้มแข็ง เสียสละผู้นำที่เหมาะสมจะผลักดันให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จากประสบการณ์ที่ผ่านมาถ้าหมู่บ้านใดมีผู้นำโดยเฉพาะผู้ใหญ่บ้านที่เข้มแข็ง หมู่บ้านนั้นจะมีศักยภาพสูงและรวดเร็วในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ (เจดน์ ธนวัฒน์, 2531 : 334) อำเภอหัวไทร เป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดนครศรีธรรมราช ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีปัญหาที่สำคัญได้แก่ ปัญหาความยากจน ปัญหาสุขภาพอนามัย ปัญหาความปลอดภัยในทรัพย์สิน ปัญหาอบายมุข ปัญหาที่ทำกินและปัญหาชลประทาน (สำนักงานจังหวัดนครศรีธรรมราช, 2532 : 1-3) ถ้าหากประชาชนมีผู้ใหญ่บ้านที่มีคุณลักษณะที่ส่งเสริมการพัฒนาแล้วก็น่าจะทำให้ประชาชนในอำเภอหัวไทรมีความเป็นอยู่ที่ดีกว่าที่เป็นอยู่และน่าจะทำให้มีการพัฒนาเร็วขึ้นกว่าเดิม ฉะนั้นคุณลักษณะของผู้ใหญ่บ้านถือว่าสำคัญยิ่ง ถ้าเราสามารถเข้าใจในการเลือกผู้นำและฝึกการเป็นผู้นำให้มีคุณลักษณะการเป็นผู้นำแล้วก็เท่ากับเราสามารถดำเนินการที่เหมาะสมหรือควบคุมชะตากรรมของสังคมเราเองได้

ในทางปฏิบัติการพัฒนาระดับท้องถิ่นผู้ใหญ่บ้านและครูโรงเรียน ประถมศึกษาทำงานร่วมกันและมีความสัมพันธ์กันมากในการทำงานพัฒนาตามระบบของคณะกรรมการพัฒนาชนบทแห่งชาติได้แก่ การที่ครูเป็นคณะกรรมการ

หมู่บ้าน ครูในตำแหน่งคณะกรรมการสนับสนุนการปฏิบัติการพัฒนาชนบทระดับตำบล ครูในตำแหน่งเลขานุการสภาตำบล ครูในคณะกรรมการต่างๆ และในโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบท เป็นโครงการที่กระทรวงศึกษาฯ รับผิดชอบให้โรงเรียนประถมศึกษากลุ่มเป้าหมาย (ชนบทยากจน) เป็นผู้ปฏิบัติ ซึ่งมีผู้ใหญ่บ้านเป็นประธานกรรมการศึกษาเพื่อให้คำปรึกษาในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน นอกจากนี้ผู้ใหญ่บ้านและครูยังร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของหมู่บ้านอื่น ๆ อีก เช่น การจัดงานวันสำคัญและพิธีกรรมต่าง ๆ ผู้ใหญ่บ้านจะเชิญครูเข้าร่วมปรึกษาและเป็นกรรมการด้วยเสมอ

จะเห็นได้ว่า ครูกับผู้ใหญ่บ้านมีความสัมพันธ์กัน ฉะนั้นการศึกษาความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับคุณลักษณะที่ส่งเสริมการพัฒนาชนบท เป็นประโยชน์ในการทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพผู้ใหญ่บ้านสามารถชักนำครูเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในฐานะที่เป็นแหล่งความรู้และโรงเรียนก็เป็นศูนย์กลางการพัฒนาที่มีความพร้อมอยู่แล้วและสามารถพัฒนาไปสู่ความสำเร็จตามระบบการพัฒนาชนบทแห่งชาติได้เป็นอย่างดี ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาคุณลักษณะที่ส่งเสริมการพัฒนาชนบทของผู้ใหญ่บ้านตามความคิดเห็นของครูประถมศึกษาในอำเภอหัวไทร เพราะโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งมีโรงเรียนกระจายอยู่ทั่วทุกตำบล เฉลี่ยในหนึ่งตำบลจะมีโรงเรียนประถมศึกษา ประมาณ 5 โรงเรียน หรือ 2 หมู่บ้านต่อ 1 โรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2532 : 15) โรงเรียนประถมศึกษาจึงเป็นองค์กรของรัฐที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนในชนบทมากกว่าหน่วยงานอื่น เป็นองค์กรที่ชุมชนให้ความไว้วางใจมากที่สุด เพราะโรงเรียนประถมศึกษาส่วนมากเป็นสถาบันซึ่งชุมชนได้ร่วมแรงร่วมใจกันสร้างขึ้นมาเป็นสถานศึกษาของบุตรหลานอันเป็นที่รักของเขา มีอาคารสถานที่และบุคลากรที่เป็นกลไกของรัฐอยู่พร้อมกว่าหน่วยงานอื่น ครูที่อยู่ในโรงเรียนตามชนบทส่วนมากเป็นบุคคลในพื้นที่ เป็นที่ยอมรับนับถือของประชาชนในชุมชน เป็นบุคคลที่ได้รับการศึกษาสูงสามารถถ่ายทอดความเข้าใจสู่ประชาชนได้ จึงมีศักยภาพในการพัฒนามากที่สุดและจากการที่ครูเป็นผู้นำในการพัฒนาชนบทคนหนึ่งด้วย

วัตถุประสงค์

ในการศึกษาคุณลักษณะที่ส่งเสริมการพัฒนาชนบทของผู้ใหญ่บ้านตามความคิดเห็นของครูครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์การวิจัยไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะที่ส่งเสริมการพัฒนาชนบทของผู้ใหญ่บ้าน
ในความคิดเห็นของครูซึ่งแบ่งเป็น 7 ลักษณะใหญ่ ๆ ดังนี้ คือ ความรู้ความสามารถ
ความเป็นผู้นำ ความมีจิตใจมุ่งมั่นในการพัฒนา มนุษยสัมพันธ์ คุณธรรม
การยอมรับนวัตกรรม และการยอมรับนับถือ
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับคุณลักษณะที่
ส่งเสริมการพัฒนาชนบทของผู้ใหญ่บ้านโดยจำแนกตามตำแหน่ง ประสบการณ์ใน
การทำงาน ระดับการศึกษา ภูมิสำเนา การเข้าร่วมโครงการการศึกษาเพื่อ
พัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบท การเป็นเลขานุการสภาตำบล และการมีตำแหน่งใน
คณะทำงานสนับสนุนปฏิบัติการพัฒนาชนบทระดับตำบล

สมมติฐาน

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานดังนี้

1. ครูที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะที่
ส่งเสริมการพัฒนาชนบทของผู้ใหญ่บ้านแตกต่างกัน ทั้ง 7 ลักษณะ ได้แก่
ความรู้ความสามารถ ความเป็นผู้นำ ความมีจิตใจมุ่งมั่นในการพัฒนา
มนุษยสัมพันธ์ คุณธรรม การยอมรับนวัตกรรม และการยอมรับนับถือ
2. ครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีความคิดเห็น
เกี่ยวกับคุณลักษณะที่ส่งเสริมการพัฒนาชนบทของผู้ใหญ่บ้านแตกต่างกันทั้ง
7 ลักษณะ
3. ครูที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะ
ที่ส่งเสริมการพัฒนาชนบทของผู้ใหญ่บ้านแตกต่างกันทั้ง 7 ลักษณะ
4. ครูที่มีภูมิสำเนาต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะที่
ส่งเสริมการพัฒนาชนบทของผู้ใหญ่บ้านแตกต่างกันทั้ง 7 ลักษณะ

5. ครูที่เคยเข้าร่วมและไม่ได้เข้าร่วมโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบท มีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะที่ส่งเสริมการพัฒนาชนบทของผู้ใหญ่บ้านแตกต่างกันทั้ง 7 ลักษณะ

6. ครูที่เคยเป็นและไม่เคยเป็นเลขานุการสภาตำบล มีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะที่ส่งเสริมการพัฒนาชนบทของผู้ใหญ่บ้านแตกต่างกันทั้ง 7 ลักษณะ

7. ครูที่เคยมีตำแหน่งและไม่เคยมีตำแหน่งในคณะทำงานสนับสนุนการปฏิบัติการพัฒนาชนบทระดับตำบล มีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะที่ส่งเสริมการพัฒนาชนบทของผู้ใหญ่บ้านแตกต่างกันทั้ง 7 ลักษณะ

ความสำคัญของการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงคุณลักษณะที่ส่งเสริมการพัฒนาชนบทของผู้ใหญ่บ้าน
2. ทำให้ทราบถึงผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูที่มีต่อคุณลักษณะที่ส่งเสริมการพัฒนาชนบทของผู้ใหญ่บ้าน
3. เป็นแนวทางการฝึกอบรม และพัฒนาบทบาทของผู้ใหญ่บ้านให้ตรงกับความต้องการ
4. ใช้เป็นแนวทางจัดการศึกษาแก่ประชาชนในการสร้างผู้นำท้องถิ่น

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตดังต่อไปนี้

1. ประชากรในการวิจัยได้แก่ ครู สังกัดสำนักงานประถมศึกษาอำเภอหัวไทร จำนวน 252 คน จากจำนวน 43 โรงเรียน
2. เป็นการศึกษาความคิดเห็นของครูสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอหัวไทรจังหวัดนครศรีธรรมราช

3. ตัวแปรในการวิจัย มีดังต่อไปนี้

3.1 ตัวแปรอิสระ (Independent Variables)

3.1.1 ตำแหน่ง แบ่งออกเป็น

- ผู้บริหาร
- ผู้ปฏิบัติการสอน

3.1.2 ประสบการณ์ในการทำงาน

- ต่ำกว่า 10 ปี
- 10-20 ปี
- มากกว่า 20 ปีขึ้นไป

3.1.3 ระดับการศึกษา

- ต่ำกว่าปริญญาตรี
- ตั้งแต่ปริญญาตรีขึ้นไป

3.1.4 ภูมิลำเนาเดิม

- ในอำเภอที่ปฏิบัติราชการ
- นอกอำเภอที่ปฏิบัติราชการ

3.1.5 การเข้าร่วมโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนา

หมู่บ้านในเขตชนบท

- เคยเข้าร่วมโครงการ
- ไม่เคยเข้าร่วมโครงการ

3.1.6 การเป็นเลขานุการสภาตำบล

- เคยเป็นเลขานุการสภาตำบล
- ไม่เคยเป็นเลขานุการสภาตำบล

3.1.7 ตำแหน่งในคณะทำงานสนับสนุนการปฏิบัติกา

พัฒนาชนบทระดับตำบล

- เคยมีตำแหน่งในคณะทำงานฯ
- ไม่เคยมีตำแหน่งในคณะทำงานฯ

3.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ตัวแปรตาม

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาจากงานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อเลือกประเด็นที่สนใจ เกี่ยวกับความคิดเห็นต่อคุณลักษณะที่ส่งเสริมการพัฒนาชนบทของ ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งแบ่งเป็นด้านต่าง ๆ 7 ลักษณะ ดังนี้

- 3.2.1 ความรู้ความสามารถ
- 3.2.2 ความเป็นผู้นำ
- 3.2.3 ความมีจิตใญ่มุ่งมั่นในการพัฒนา
- 3.2.4 มนุษยสัมพันธ์
- 3.2.5 คุณธรรม
- 3.2.6 การยอมรับนวัตกรรม
- 3.2.7 การยอมรับนับถือ

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ความคิดเห็น หมายถึง ความรู้สึกหรือน้ำหนักคะแนนที่บุคคลแสดงออกจากการพิจารณาตอบแบบสอบถาม แบบวัดมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) แบบ 5 ระดับ
2. ครู หมายถึง ข้าราชการที่ได้รับการบรรจุแต่งตั้ง ซึ่งดำรงตำแหน่งครูหรืออาจารย์รวมทั้งผู้ช่วยครูใหญ่ ครูใหญ่ ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้ช่วยผู้อำนวยการและผู้อำนวยการในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอห้วยไทร
3. ตำแหน่ง หมายถึง หน้าที่และความรับผิดชอบของครูในกาปฏิบัติงานในโรงเรียน แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติการสอน
4. ผู้บริหาร หมายถึง ผู้มีหน้าที่ในการบริหารโรงเรียน ซึ่งดำรงตำแหน่งผู้ช่วยครูใหญ่ ครูใหญ่ ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้ช่วยผู้อำนวยการ และผู้อำนวยการ
5. ผู้ปฏิบัติการสอน หมายถึง ครูที่มีหน้าที่สอนนักเรียน
6. ประสบการณ์ในการทำงาน หมายถึง ระยะเวลานับตั้งแต่เข้ารับราชการจนถึงปีการศึกษา 2535 แบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ ระยะเวลาต่ำกว่า 10 ปี, 10-20 ปี และมากกว่า 20 ปีขึ้นไป
7. ระดับการศึกษา หมายถึง วุฒิต่างการศึกษาที่ได้รับในระดับสูงสุด แบ่งออกเป็น 2 ระดับคือ ระดับต่ำกว่าปริญญาตรี และตั้งแต่ปริญญาตรีขึ้นไป

8. ภูมิสำเนาเดิม หมายถึง พื้นที่ที่เป็นบ้านเกิดของครู โดยกำหนดเป็นเขตอำเภอ แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ ภูมิสำเนาเดิมของครูอยู่ในอำเภอที่ปฏิบัติราชการและนอกอำเภอที่ปฏิบัติราชการ

9. การเข้าร่วมโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบท หมายถึง การที่ครูเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กับโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบท

10. การเป็นเลขานุการสภาตำบล หมายถึง การที่ครูมีตำแหน่งเป็นเลขานุการสภาตำบล ตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 326 (ระเบียบบริหารราชการส่วนตำบล)

11. ตำแหน่งในคณะกรรมการสนับสนุนปฏิบัติการพัฒนาชนบทระดับตำบล หมายถึง การที่ครูมีตำแหน่งในคณะกรรมการปฏิบัติการพัฒนาชนบทระดับตำบล

12. ความรู้ความสามารถ หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการ เป้าหมาย การพัฒนาชุมชน สภาพสังคม เข้าใจในวัฒนธรรม ประเพณี และความสามารถในการถ่ายทอดความรู้

13. ความเป็นผู้นำ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกเป็นความสามารถให้คำปรึกษา แนะนำ และนำผู้อื่นให้ปฏิบัติตามในทางที่ถูกต้อง ได้แก่ ความฉลาดรอบคอบ ความสามารถในการชักจูงผู้อื่นให้คล้อยตาม ความกล้าแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจ ความเชื่อมั่น และความรอบรู้

14. ความมีจิตมุ่งมั่นในการพัฒนา หมายถึง ความกระตือรือร้น มานะบากบั่น กล้าเสี่ยง อดทนต่อคำวิพากษ์วิจารณ์และอดทนต่อการรอคอย ทำงานอย่างมีเป้าหมายมีความปรารถนาแรงกล้าที่จะเห็นการเปลี่ยนแปลงตนเองและสังคมในทางดีขึ้น

15. มนุษยสัมพันธ์ หมายถึง ความสามารถใช้ถ้อยคำ ในการทักทาย ปราศรัยยอมรับและปรับตัวให้คุ้นเคยกับความเป็นอยู่ของชาวบ้าน เข้าร่วมกิจกรรมและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี

16. คุณธรรม หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกเป็นความดีงามของบุคคลที่กระทำไปด้วยความสำนึก และถือปฏิบัติจนเป็นกิจนิสัย ได้แก่ ความ

ชื่อลัทธิสุจริต ความจริงใจ ความเสียสละ ความยุติธรรม มีเมตตา กรุณา
ไม่มีจิตใจอำมาตยาบาท

17. การยอมรับนวัตกรรม หมายถึง การที่รู้จักค้นคว้าหาวิธีการ
ใหม่ ๆ การนำเอาแนวความคิดใหม่ ๆ มาปฏิบัติและสนับสนุนให้แพร่หลาย

18. การยอมรับนับถือ หมายถึง ความเคารพ เชื่อถือในด้านส่วนตัว
และครอบครัวของผู้ใหญ่บ้าน ได้แก่ ความประพฤติ ความเป็นอยู่ในครอบครัว
ฐานะทางเศรษฐกิจและสุขภาพร่างกาย